

**Національна академія педагогічних наук України
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Лабораторія психології дошкільника**

До 30-ї річниці незалежності України

**ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

**МАТЕРІАЛИ
II ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО
СЕМІНАРУ
(20 ТРАВНЯ 2021 РОКУ, М. КИЇВ)**

Київ – 2021

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (протокол № 7 від 27.05.2021 р.)

Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : матеріали II Всеукраїнського науково-практичного семінару (20 травня 2021 р., м. Київ). Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2021. 278 с.

У збірнику представлено матеріали виступів учасників II Всеукраїнського науково-практичного семінару «Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи». У матеріалах семінару розкриваються теоретико-методологічні засади досліджень готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи, розкрито зміст науково-методичного забезпечення процесу розвитку готовності дошкільників до навчання в школі в умовах дошкільних закладів та сім'ї. У збірнику також представлено досвід впровадження наукових розробок у практику дошкільної та початкової освіти.

ЗМІСТ

Піроженко Т. О. Проблема готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування сучасної школи: співвідношення ключових понять	6
Андрющенко Г. О. До питання психологічної готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання у школі	15
Балицька І. М. Психологічні аспекти впливу батьків та педагогів на формування готовності дітей до шкільного навчання	20
Берникова Т. Є. Реалізація ідей наступності у формуванні життєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку	26
Бірук Н. П., Будішевська В. В. Створення оптимальних умов для формування готовності дітей з ООП до школи з урахуванням їх вікових та індивідуальних можливостей в ситуації сучасного соціуму	31
Богатирьова О. М. Збереження дитинства як особливого світу життєдіяльності дитини в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя	38
Ванічкіна-Ільницька Є. Ю., Козак Л. В. Методичні засади підготовки вихователів до використання сучасних ІКТ у співпраці з батьками	43
Воїнова О. Л. Формування складової структури слова як один із пріоритетних напрямків корекційної роботи з дітьми дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення	51
Волинець В. В. Використання освітніх подорожей як ефективної технології у створенні оптимальних умов для формування готовності дітей до школи	57
В'язовська О. О., Кондратець І. В. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобом експериментування з матеріалами	63
Гагаріна Н. П. Формування мовленнєвої та мистецько-творчої компетентності дошкільників шляхом здійснення stream-проектів	68
Гемусова Я. А., Половіна О. А. Розвиток емоційного інтелекту дітей п'ятого року життя засобом музичного мистецтва	73
Дорошенко С. С. З досвіду роботи щодо організації та проведення адаптаційних зустрічей для майбутніх першокласників з урахуванням особливостей сучасного соціуму	79
Завязун Т. В. Сучасні підходи до проблеми ігрової діяльності дитини дошкільного віку	84
Зюзіна В. В., Полещук О. М. Роль гри в розвитку психічних процесів у дітей з мовними порушеннями	89
Каландирець М. С. Емоційне налаштування та формування позитивної мотивації до навчання майбутніх школярів методом	95

казкотерапії. Авторська казка «Скріпка і Ціпка»

- Капустіна Н. О.** Особливості роботи закладів дошкільної освіти з батьками дітей майбутніх першокласників в умовах підготовки до нової української школи 102
- Карабаєва І. І.** Діагностика визначення інтелектуальної готовності дітей до шкільного життя: теорія та практика 108
- Корнєєва М. В.** Співпраця вчителя-логопеда та вихователя в процесі корекційного навчання з дітьми із загальним недорозвитком мовлення 114
- Косачева О. В., Перколаба Г. О.** Співробітництво між педагогами та батьками вихованців закладу дошкільної освіти як запорука успішності навчання дітей у школі 119
- Костюченко Ю. В., Уласік Н. А.** Розвиток соціальних компетентностей старшого дошкільника за допомогою авторської гри «ОП?ЛЯ!» 125
- Котляр М. О., Половіна О. А.** Особливості організації художньо-педагогічних спілкувань в умовах закладу дошкільної освіти 131
- Краснова А. В., Туманова Н. Є.** Конструкторсько-будівельна гра як засіб формування психологічної готовності до школи дітей шостого року життя 137
- Крива Н. Л.** Вивчення довіри старших дошкільників до значимих дорослих за методикою А. Сидоренкова 142
- Куликова Н. А., Чикачкова К. Є.** Розвиток дрібної моторики як умова формування мовленнєвої компетентності дошкільників 149
- Литюк Я. М., Савченко Ю. Ю.** Прогулянка як форма організації експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку 154
- Майор Н. С.** Формування компетентної особистості – вимога часу 160
- Майорова І. І., Половіна О. А.** Розвиток творчої активності дітей старшого дошкільного віку засобом артгри 165
- Максименко І. А., Озацька Ж. О., Рижова Т. І.** Створення оптимальних умов для формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі 171
- Малецька С. М.** Використання методу Томатіс для дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку 176
- Митницька Ю. В.** Взаємодія сім'ї і закладу дошкільної освіти як умова забезпечення психологічної готовності дитини до школи 181
- Михайленко О. В.** Формування столового етикету в дошкільному віці 187
- Остапенко А. С.** Наступність у роботі закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах розбудови нової української школи 192

Палько Т. В., Романчак О. О. Сучасний погляд на проблему психологічної готовності дітей дошкільного віку до навчання в новій українській школі	197
Пелехань І. Г. Формування у дітей старшого дошкільного віку готовності до соціальної позиції школяра	202
Рябкіна О. Г. Нові технології для нового покоління. Сучасні форми роботи з книгою як засіб формування стійкого інтересу до навчальної діяльності	207
Савченко Ю. Ю., Хара Н. В., Сучасне розвивальне середовище закладу дошкільної освіти як фактор первинної соціалізації дітей дошкільного віку	212
Соловйова Л. І. Регулятивний компонент діяльності як критерій оцінки готовності дитини до школи	218
Ставська Е. М. Моделювання як засіб формування мовленнєвої компетентності дошкільників в процесі підготовки до умов шкільного життя	223
Твардовська Ю. Ф. Використання ейдетики для розвитку зв'язного мовлення дітей з особливими освітніми потребами старшого дошкільного віку	228
Токарєва Л. Д. Мотиваційна готовність як передумова дошкільної зрілості дитини	233
Топчій О. І. Критичне мислення старших дошкільників як запорука успішного навчання в новій українській школі	238
Федорчук О. І. Взаємодія батьків з дитиною як чинник підготовки дитини до умов шкільного життя	244
Хартман О. Ю. Готовність дитини до школи: запит вчителів НУШ та погляд вихователів	249
Ходакова В. А. Наступність у реалізації змісту навчальних програм закладів дошкільної освіти та НУШ	255
Чевелюк Г. О. Збереження дитинства як особливого світу життєдіяльності дитини в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя	260
Чекстере О. Ю. Соціально-психологічна готовність дошкільників до школи як значущий компонент адаптації дитини до шкільного навчання	265
Чувасова Ю. А. Формування всебічно розвиненої особистості старшого дошкільника засобами пісочної терапії	272

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ З МАТЕРІАЛАМИ

В'язовська О. О.

*магістрант спеціальності «Дошкільна освіта, VI курс
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка*

Кондратець І. В.

*кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка*

Актуальною проблемою сучасної педагогіки є розвиток дитячої творчості, який має на меті виховання в дошкільників творчого підходу до усвідомлення й перетворення довкілля, активності та самостійності мислення, що сприятиме досягненню позитивних змін у житті суспільства.

Дошкільне дитинство – це особливий вік, коли дитина відкриває для себе світ, відбуваються значні зміни в усіх сферах її психіки: когнітивній, емоційній, вольовій, і які виявляються в різних видах діяльності: комунікативній, пізнавальній, перетворювальній. Це вік, коли з'являється здатність до творчого вирішення проблем, що виникають у життєвих ситуаціях. Дошкільний вік закладає підґрунтя розвитку творчого потенціалу особистості та визначає сталий напрямок цього процесу [1].

Розвивати в дітей критичне ставлення до довкілля, уміння помічати життєві суперечності, виявляти інтерес до нового, надзвичайного, виховувати зацікавленість до розв'язання ситуацій, дослідництва, експериментування, спостереження – задача сучасного педагога закладу дошкільної освіти. Життя доводить, що в умовах, які весь час змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина гнучка, креативна, здатна використовувати нові ідеї та задуми.

Нам суголосні ідеї С. Ладивір щодо особливостей навчання, виховання й розвитку дітей: «Важливішим за набуття знань є розуміння того, що дають ці знання, для чого вони потрібні. З перших років життя дитини потрібно плекати

розум, здатний помічати, спостерігати, пізнавати, вивчати, аналізувати. Розум – це знання. Це здатність мислити, відкривати істину. Цього складно навчити дитину. Вона сама має в процесі активного життя, у ситуації вільного вибору власних ідей, усього навчитися [3, с. 104].

Аналіз наукових розвідок і вивчення практичного досвіду дозволив визначити перелік здібностей, що складають творчий потенціал дитини: 1) здатність ризикувати; 2) дивергентне мислення; 3) гнучкість у мисленні і діях; швидкість мислення; 4) здатність висловлювати оригінальні ідеї і винаходити нові; 5) багата уява; 6) сприйняття неоднозначності речей і явищ; 7) високі естетичні цінності; 9) розвинена інтуїція.

Важливо організовувати діяльність дітей так, щоб через експериментальну, дослідницьку діяльність, розв'язання проблемних завдань, різноманітні дії з об'єктами діти одночасно оволодівали новими знаннями, вміннями та навичками. Завдяки такому пізнанню докільця під керівництвом вихователя дітьми здійснюється досить глибока самостійна діяльність дітей з об'єктами та явищами, відбуваються їх різноплановий аналіз, порівняння, зіставлення.

Дошкільники із задоволенням беруть участь в експериментуванні, досліджах, спостереженнях за об'єктами, які розвивають пам'ять, увагу, вчать логічно мислити. Дитина не може пасивно споглядати, вона прагне активної взаємодії з об'єктами і суб'єктами, що її оточують. Безпосередній контакт дитини з предметами дає змогу малюкові пізнати ті властивості, якими вони різняться. А це, у свою чергу, породжує у дитини безліч питань. Отже, світ, який ледь відкрив свої таємниці, пробуджує у маленької людини допитливість, бажання пізнати більше.

Старший дошкільний вік – сприятливий для розвитку здатності до творчості, оскільки саме в цей час закладається психологічна основа для творчої діяльності. Дитина цього віку здатна до створення нового малюнка, конструкції, образу, фантазії, які відрізняються оригінальністю, варіативністю, гнучкістю і рухливістю. Старшого дошкільника характеризує активна

діяльнісна позиція, цікавість, постійні запитання до дорослого, стійка мотивація, достатньо розвинена уява, наполегливість, ініціативність пов'язана з допитливістю, винахідливістю, здатністю до вольової регуляції поведінки, вміння долати труднощі [програма].

Структура творчої активності дітей старшого дошкільного віку в різних видах діяльності являє собою сукупність її компонентів: мотиваційний, змістовний, операційний, емоційно-вольовий. Основними критеріями й показниками творчої активності дітей виступають: розуміння важливості підготовки до творчої діяльності, наявність інтересу до творчої роботи в різних видах діяльності, бажання активно включатися у творчий процес, засвоєння способів виконання робіт творчого характеру, здатність до фантазування; вміння долати труднощі, які виникають; доводити розпочату роботу до кінця; поява наполегливості, старанності, сумлінності; прояв радості при відкритті нових прийомів, способів, дій.

Важливою умовою розвитку творчих здібностей старших дошкільників є організація цілеспрямованої діяльності дітей в закладі дошкільної освіти та сім'ї: збагачення яскравими враженнями, забезпечення емоційно-інтелектуального досвіду, який служить основою для виникнення задумів і є матеріалом, необхідним для роботи уяви. Єдина позиція педагогів і батьків, взаємодія між ними, суголосся в розумінні перспектив розвитку дитини – одна з важливих умов розвитку дитячої творчості.

Не менш важливою умовою є створення розвивального простору – «системи впливів, що ураховує психологічний, просторово-предметний, дидактичний, пізнавально-мотиваційний і соціально-комунікаційний аспекти Облаштування внутрішнього і зовнішнього середовища в закладі дошкільної освіти має бути ретельно продуманим і організованим, адже воно сприяє успішній соціалізації дітей, формуванню картини світу кожного вихованця, самостійності й підтримці зацікавленості у розмаїтті видів діяльності, підтримці атмосфери радості, піднесення й відкриттів» [4].

Відзначимо ще одну умову, яку не завжди враховують педагоги: надання дитині великої свободи у виборі діяльності, чергування справ, тривалості занять однією якою-небудь справою, у виборі способів і так далі. Тоді бажання дитини, її інтерес, емоційний підйом послужать надійною, гарантією того, що вже більша напруга розуму не приведе до перевтоми, і піде дитині на користь. Зрозуміло, надання дитині такої свободи не виключає, а, навпаки, передбачає ненав'язливу, розумну, доброзичливу допомогу дорослих. Найголовніше тут – не перетворювати свободу на вседозволеність, а допомогу на підказку. На жаль, підказка – поширений серед дорослих спосіб «допомоги» дітям, але вона лише шкодить справі. Не можна робити що-небудь за дитину, якщо вона може зробити сама; не можна думати за неї, коли вона сама може додуматися.

Варто підкреслити: з метою розвитку творчих здібностей у дітей засобами експериментування вихователь має застосовувати різноманітні прийоми: спостереження (паузи споглядання), обстеження, практичні дії (маніпуляції) з предметами; запитання пошукового, евристичного, творчого характеру; проведення аналогій із досвідом дітей; замальовування (візуалізація) спостережуваних явищ і об'єктів; рефлексія. Усе це спонукає вихованців самостійно аналізувати явища, віднаходити причини й взаємозв'язки; методом проб і помилок приходити до певних висновків. Висловлюючи припущення у своїх міркуваннях, привчаючись ділитися своїми враженнями й ідеями, діти навчаються почуватися вільно, розкуто, упевнено.

Експериментуючи, дитина дістає змогу «почаклувати», пропустити враження крізь себе. Вона стає свідком дивовижних перетворень звичайних речей, починає інакше ставитися до них, поповнює власну скарбничку життєвого досвіду, запалюється інтересом до відкриттів та дослідження. Проведення експериментів сприяє формуванню креативності й розвитку творчості дошкільника: розвиваються всі аналізатори, чуттєвий досвід, формуються вміння самостійно знаходити альтернативні шляхи розв'язання ситуацій і пошуку інформації; закладаються основи асоціативного й критичного мислення.

Урахування означених чинників сприятиме «підтримці таких характеристик образу «Я-дитини, які відображають результат гуманізації педагогічних впливів, а саме: сприяють задоволенню потреби в емоційному комфорті, досягненнях, свободі вибору, рівні самоповаги, а також підвищують ступінь усвідомлення підростаючою особистістю власних здібностей і можливостей у різних видах предметно-практичної діяльності та спілкування» [5, с. 38].

Література

1. Дитина – педагог: сучасний погляд. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти сучасної та початкової освіти : колективна монографія /авт. кол. О.П. Амацьєва, Г.В. Беленька, Н.В. Гавриш, В.В. Докучаєва, В.В. Желанова, Н.О. Курило, С.М. Курінна та ін.; за заг. ред. В.В. Докучаєвої Луганськ : Видавництво ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 492 с.
2. Кондратець І. Формування рефлексивних умінь у дитини дошкільного віку. *Практичний психолог: Дитячий садок*. 2013. № 4. С. 52–57.
3. Ладивір С.О. Рушійні чинники повноцінного розвитку дитини. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2016. Том IV. Психологія розвитку дошкільника. Випуск 12. С. 74–86.
4. Освітня програма для дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт.кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. Г.В. Беленька. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
5. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: перспектива розвитку: навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.